

Comunicació: *Revista de Recerca i d'Anàlisi* (Societat Catalana de Comunicació)
<http://revistes.iec.cat/index.php/TC>. Vol. 35 (1) (maig 2018), p. 9-25

ISSN (ed. impresa): 2014-0304 / ISSN (ed. electrònica): 2014-0444 / DOI: 10.2436/20.3008.01.164

Data recepció: 15/07/17

Data acceptació: 09/11/17

Fonts i protagonistes de la informació en la televisió de proximitat. El cas de Tele Elx

*News sources and actors in proximity television.
The case of Tele Elx*

Isabel M. González Mesa¹

Doctora en periodisme i professora
a la Universitat Miguel Hernández (UMH), Elx.
i.gonzalez@umh.es

José Alberto García-Avilés

Doctor en periodisme i professor titular
a la Universitat Miguel Hernández (UMH), Elx.
jose.garciaa@umh.es

Fonts i protagonistes de la informació en la televisió de proximitat. El cas de Tele Elx

*News sources and actors in proximity television.
The case of Tele Elx*

RESUM:

Arran de la regulació de la televisió digital terrestre local (TDT-L) a Espanya s'ha reactivat l'atenció investigadora sobre el maltractat sector de la televisió de proximitat. Tot i que els estudis es remunten als anys vuitanta, la majoria versen sobre aspectes historicistes o legislatius i menyspreen altres enfocaments sobre l'oferta de programació i continguts d'aquestes televisions. Aquest article presenta el cas de Tele Elx, un canal d'àmbit local nascut el 1987 a Elx i que considerem que és un paradigma de l'evolució de les televisions de proximitat. El propòsit és conèixer-ne les fonts d'informació i els protagonistes de les seues notícies. Per a això s'han realitzat mostres selectives en el seu informatiu capdavanter, *Tele nit*, que s'emet ininterrompudament des dels seus inicis. La mostra abasta trenta-cinc noticiaris, del 1991 al 2015, que permeten fer una anàlisi diacrònica de la progressió dels informatius locals en televisions de petita escala.

PARAULES CLAU:

televisió, proximitat, televisió local, fonts, Tele Elx, *Tele nit*.

News sources and actors in proximity television. The case of Tele Elx

*Fonts i protagonistes de la informació en la televisió de proximitat.
El cas de Tele Elx*

ABSTRACT:

Following the process of regulation of local digital terrestrial television in Spain, some of the academic research has focused on the beleaguered sector of the so-called *proximity television*. Although some of the studies go back to the eighties, most of the research deals with historicist or legislative issues, not taking into account other aspects such as the content and programming of local broadcasters. This paper presents the case of Tele Elx, a local television channel born in 1987 in Elche, which we regard as a paradigm of the evolution of proximity television. Our objective is to analyze its news sources and the main actors in its newscasts. We have carried out a content analysis of several samples of its prime-time newscast, *Tele nit*, which has been broadcasted from its launch. The sample includes 35 newscasts, from 1991 to 2015, which allow us to diachronically carry out an analysis of the evolution of news in local television in Spain.

KEYWORDS:

television, proximity, local broadcaster, sources, Tele Elx, *Tele nit*.

1. Introducció

Les televisions amb un àmbit de difusió circumscrit a un territori geogràfic delimitat per una localitat o comarca no solen atraure ben sovint l'interès dels investigadors en comunicació (Martínez Hermida, 2002). Els motius d'aquesta esmenada inapetència acadèmica resideixen en l'heterogeneïtat de l'objecte d'estudi, l'atomització geogràfica, el minifundisme informatiu que practiquen i unes audiències residuals que impedeixen que aquests petits canals siguin visibles en els estudis d'audimetria. D'acord amb aquestes especificitats, l'anàlisi del comportament de les televisions de proximitat per a establir teories harmonitzadores sobre un univers tan heterogeni esdevé un esforç titànic que pocs investigadors s'atreveixen a abordar de manera integral si no és de forma col·laborativa. I encara menys quan el mapa de les televisions d'àmbit local a Espanya ha patit una reconversió de gran importància arran de la implantació de la televisió digital terrestre local (TDT-L), que ha soscavat els fonaments d'un sector que sempre es va caracteritzar per la feblesa estructural (Guimerà, 2016; Badillo, 2010; Ortega Mohe-dano, 2009).

Lluny de donar per finalitzada aquesta transició tecnològica i reguladora, moltes comunitats autònomes han tornat a convocar concursos per a la readjudicació de llicències, bé per causa del fracàs empresarial dels operadors adjudicatariis, bé per a complir sentències judicials adverses, com en el cas d'Andalusia o de la Comunitat Valenciana. Aquesta tasca investigadora apareix també com a inabastable, encara que no per això és menys apassionant, si tenim en compte la proliferació de la televisió mitjançant IP (IPTV), en què les televisions locals han trobat una eina barata, sense traves burocràtiques ni limitacions físiques, que els permet interaccionar amb una audiència que ha trencat la cotilla geogràfica gràcies a Internet (González Mesa, 2016; Monedero Morales, 2012).

Davant d'aquest panorama inestable, sense mapes fiables i extremament fragmentat, les investigacions sobre la televisió local a Espanya han dirigit el focus cap a l'estructura mediàtica i les polítiques de comunicació marginant altres qüestions relacionades amb l'audiència i els continguts de proximitat audiovisuals (Marzal i Casero, 2008), si bé és cert que gradualment han anat apareixent estudis sobre programació i, en concret, sobre continguts dels informatius de les televisions locals i autonòmiques (López García, Soengas Pérez i Rodríguez Vázquez, 2016; González Mesa, 2013; Iglesias, 2006; Ruano López, 2005; Anchel Cubells, 2002; Rodríguez Vázquez, 2001). Precisament des d'aquesta perspectiva d'anàlisi de contingut de l'oferta informativa de proximitat d'un canal local, Tele Elx, abordem un estudi de cas tot posant l'accent en les fonts utilitzades en l'exercici periodístic i en els protagonistes de les seues notícies.

2. L'ús de les fonts en els mitjans locals

Una de les característiques de la pràctica del periodisme local, en tots els seus suports, és que permet establir una relació estreta entre el professional de la informació i la seua audiència a través de diferents vies de participació (Flores Vivar, 2015). L'objectiu últim d'aquesta relació és que la ciutadania dispose d'una informació pròxima i útil sobre l'entorn mitjançant vincles d'exclusivitat informativa sustentats en experiències compartides (Díaz Nosty, 2013). En aquest sentit, les televisions de proximitat haurien de desenvolupar un paper integrador que servira de tallafoc per a assegurar la participació ciutadana a través de missatges informatius allunyats de la dictadura de les agendes institucionals. D'altra banda, en el periodisme de proximitat, les bones pràctiques professionals i l'equitat en l'acostament a les fonts es converteixen en referències obligades, ja que l'audiència pot contrastar i valorar directament gran part de les informacions (Monedero Morales, 2005). No obstant això, eixa quotidianitat que alimenta la relació entre informadors i ciutadania també comporta una pressió afegida per part dels poders locals que poden exercir un control directe o indirecte sobre aquests mitjans, molts dels quals es financen gràcies a subvencions o publicitat municipal.

Partim d'una premissa bàsica sostinguda per molts investigadors (Arana, 1999; Cavadas Gormaz, 2015; Monclús, 2011; Martínez Nicolás, Tucho i García de Madariaga, 2005): l'existència d'una forta colonització de la informació política dins de les agendes periodístiques dels mitjans i, per tant, d'una sobreexplotació de les fonts institucionals i partidistes. En aquest sentit, l'anàlisi realitzada per Edorta Arana (1999) sobre els continguts informatius de Televisió Espanyola (TVE) a Pamplona i Bilbao confirmava que el 32 % de les notícies corresponia a temes de política, mentre que el percentatge ascendia fins al 42,9 % en el cas de l'Euskal Telebista (ETB).

Aquest protagonisme de la política sobre altres temes de l'agenda periodística també l'observa Cavadas Gormaz (2015), que posa l'accent en els governs locals com a actors principals de les notícies, amb una representació pròxima al 50 %. No obstant això, Iglesias (2006), que va analitzar la informació de les televisions locals a Castella i Lleó, va concloure que la temàtica més abundant entre les emissores d'eixa comunitat era l'esportiva (21 %), seguida de la dels partits polítics (10 %).

Aquesta tendència s'ha vist propiciada per la concurrència de dos fenòmens paral·lels que han trobat un terreny fèrtil en la doble crisi econòmica i periodística que pateixen els mitjans de comunicació i que facilita l'exercici de la manipulació informativa. D'una banda, hi ha una comunicació institucional altament professionalitzada que, a través del màrqueting polític i de la figura dels assessors de comunicació política, pretén subjugar les agendes informatives. De l'altra, hi ha la reducció de les plantilles dels mitjans i la multifuncionalitat dels periodistes, incapaços d'atendre els nombrosos actes informatius i, al mateix temps, distribuir-los per diferents suports (Castañares Burcio, 2015). Això converteix els gabinets de comu-

nicació en regals enverinats que faciliten la tasca a uns mitjans depauperats per la crisi a canvi d'apoderar-se de les seues agendes, especialment les dels més dèbils, com ara les locals.

En els contextos de proximitat, en què periodistes i fonts compartixen veïnat, és on hauria d'arrelar amb més força el periodisme de carrer, que basa les seues informacions en el contacte directe amb la font, la presència física del periodista al lloc de la notícia i l'elaboració de temes propis (Pérez Curiel *et al.*, 2015). No obstant això, requereix un ampli ventall de fonts diverses per a confeccionar peces informatives en què es reconeguen els membres de la comunitat a què van dirigides (López i Macià, 2007), així com un elevat nombre de professionals que es convertisquen en peces clau per a reforçar la credibilitat del mitjà a través del cultiu de les seues fonts d'informació. Però aquestes consideracions sobre les bones pràctiques d'un periodisme de proximitat en relació amb les seues fonts han topat amb la tossuda realitat, que és definida per unes estructures de poder que s'acarnissen en les agendes informatives amb discursos fets a mida (Ortega i Humanes, 2000), de manera que abunden en un periodisme declaratiu institucional que furta l'espai que hauria d'ocupar la ciutadania.

3. Tele Elx, un canal local de referència

El canal objecte del nostre estudi de cas és Tele Elx. Es tracta d'una televisió local nascuda l'any 1987 a Elx, una ciutat d'aproximadament 220.000 habitants, situada al sud de la Comunitat Valenciana. Considerem que és un canal paradigmàtic perquè, des dels seus inicis, a l'empara del buit legal sobre els vídeos comunitaris que van forjar l'aparició de moltes televisions locals durant els anys huitanta, ha travessat totes les etapes que mostren l'evolució d'aquests mitjans de proximitat a Espanya. Així mateix, ha compatibilitzat diversos sistemes de difusió: el cable, les ones hertzianes, la televisió digital terrestre (TDT) i, més recentment, Internet.

A pesar de ser una televisió de titularitat privada, Tele Elx ha exercit com un canal local ben relacionat amb les institucions municipals i fortament arrelat en la societat il·licitana. Està present en les pantalles dels elxans abans de l'arribada del canal autonòmic valencià, Canal 9, i de l'aparició de les televisions privades, per la qual cosa va ser considerat durant algun temps el tercer canal d'Elx, tot trencant el monopoli de TVE. En tractar-se d'un canal dels denominats «històrics», per la longevitat i l'estabilitat de les emissions, permet realitzar un seguiment diacrònic del model de gestió empresarial, de l'evolució de les graelles de programació i dels continguts informatius des de finals de la dècada dels huitanta fins a l'actualitat.

Durant tota la seua trajectòria, excepte en ocasions puntuals, ha mantingut la independència sense integrar-se en xarxes de televisions locals i ha apostat per una programació basada en la producció pròpia, que ha aconseguit nivells alts de quali-

tat i de participació ciutadana. Després del procés concursal de la TDT-L a la Comunitat Valenciana, el 2006, no va obtindre cap de les tres llicències per a operadors privats que es van adjudicar en la seua demarcació. Les llicències esmentades van anar a parar a empreses sense arrelament ni infraestructures a la comarca: Unedisa, pertanyent al grup d'*El Mundo*; Libertad Digital, vinculada al periodista Federico Jiménez Losantos, i Comunicació Audiovisual Editors, l'única que havia emés alguns anys sota la marca Tele Dama i que va actuar com a pantalla del grup Mediamed, vinculat a empresaris pròxims al Partit Popular (PP) encausats en el cas Gürtel (Martínez Gallego, 2013).

Tele Elx va iniciar aleshores una llarga disputa judicial contra el Consell fins que el Tribunal Suprem li va donar la raó, en part, el 2012, i va deixar en suspens totes les adjudicacions de televisions locals a la Comunitat Valenciana. El PP va complir la sentència dies abans de ser substituït en la Generalitat per l'actual govern bipartit. En tornar a establir els barems va atorgar a Tele Elx la llicència que se li va negar el 2006, encara que finalment no va poder assumir-la en tindre pendent amb l'Administració una multa de 500.000 euros per haver-se negat a cessar les emissions i a migrar il·legalment al canal 41 de la TDT. L'anunci de l'advertència de tancament de Tele Elx va originar en el seu moment, a més d'una onada de solidaritat popular, una baralla entre les forces polítiques locals, que va baixar d'intensitat quan el PP va accedir al govern municipal d'Elx. En l'actualitat, Tele Elx és la marca de capçalera d'un grup multimèdia local, Teleelx.es, que engloba una emissora de ràdio, un web i una televisió local que continua emetent a través de la TDT, de la xarxa de cable d'ONO, d'Internet i de les xarxes socials.

4. Objectius i metodologia

L'objectiu d'aquest treball és conèixer quin és l'origen de les fonts que faciliten la informació a una televisió d'àmbit local i quins són els protagonistes principals de les seues notícies. Partim de la hipòtesi que la informació municipal és l'eix vertebrador de les notícies locals, que les fonts institucionals apareixen sobrerrepresentades i que el protagonisme informatiu recau majoritàriament sobre els actors polítics en detriment de les veus expertes i ciutadanes. Per a comprovar-ho, hem triat com a objecte d'estudi el canal de televisió d'àmbit local, Tele Elx, i hem analitzat el contingut del seu informatiu en horari de màxima audiència, *Tele nit*, que s'emet ininterrompudament des del 1987.

L'elecció del mostreig és intencional; per tant, hem recorregut a una mostra representativa i homogènia de noticiaris distribuïts al llarg dels anys seguint exclusivament un patró cronològic, en no apreciar altres factors que ens pogueren indicar un altre tipus de selecció més pertinent. S'han pres mostres selectives d'una setmana, de dilluns a divendres, amb una periodicitat quadriennal del 1991 al 2015.

FONTS I PROTAGONISTES DE LA INFORMACIÓ EN LA TELEVISIÓ DE PROXIMITAT

Hem descartat els noticiaris corresponents als anys anteriors pel fet que estan arxivats en formats analògics en desús (U-matic), que no hem pogut reproduir.

El treball de camp s'ha dut a terme a les instal·lacions de Tele Elx, que ha posat a la nostra disposició un extens arxiu audiovisual. En total s'han analitzat trenta-cinc noticiaris i sis-cents disset peces informatives que representen diverses etapes de la història de Tele Elx. Quant a la setmana triada per a realitzar l'anàlisi, s'ha optat per l'última de febrer i/o la primera de març, per a evitar coincidències amb esdeveniments que pogueren introduir aspectes indesitjables en els continguts del noticiari i alterar-ne els resultats.

Una vegada seleccionada la mostra i les unitats de mostratge, hem elaborat una plantilla per a cada unitat de registre, en què s'arrepleguen cadascuna de les categories que componen el corpus de l'anàlisi referit tant a la procedència sectorial de les fonts com dels testimonis que surten en les notícies. En aquest sentit, per a conèixer qui són els protagonistes de les notícies ens hem basat en els testimonis, és a dir, en els coneguts com a *totals* en l'argot televisiu, que apareixen en les peces analitzades: qui són, quins col·lectius representen, com els mostren, quant temps duren les seues intervencions i si són homes o dones. Les categories establides per a observar la procedència de les fonts i els protagonistes de la informació són les següents:

Procedència	Protagonistes
1. Política	1. Polítics del govern municipal
2. Empresarial	2. Polítics de l'oposició municipal
3. Sindicats	3. Altres polítics (Diputació, Generalitat Valenciana, Estat, Unió Europea)
4. Institucions culturals i educatives	4. Empresaris
5. Universitats	5. Treballadors (sindicats i associacions professionals)
6. Associacions	6. Funcionaris
7. Ciutadans	7. Ciutadans (només es representen a si mateixos i hi intervenen com a experts)
8. Àmbit judicial	8. Experts / persones rellevants
9. Policia	9. Representants de col·lectius (excepte empresarials, sindicals i universitaris)
10. Bombers	10. Altres
11. Persones rellevants	
12. Hospitals	
13. Església	
14. Persones interessades	
15. Esport	
16. Altres	

Taula 1. Categories de procedència de les fonts i dels protagonistes de *Tele nit*

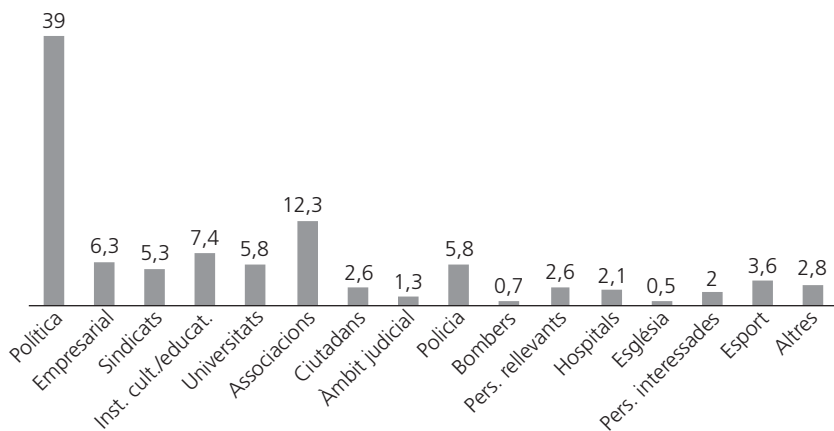
Font: Elaboració pròpia.

Després d'un procés de codificació i recodificació, es van transferir les dades obtingudes al programa estadístic SPSS, amb el qual s'ha tractat un volum d'informació d'unes cinquanta mil dades.

5. Les fonts de *Tele nit*

Els resultats obtinguts evidencien la supremacia de la política en el discurs de *Tele nit*. Les fonts de procedència política i institucional són a l'origen del 39 % de les notícies de l'informatiu; el 12,3 % provenen d'associacions diverses; el 7,4 %, d'institucions culturals i educatives; el 6,3 % són fonts empresarials; el 5,8 %, universitàries i policials; el 5,3 % deriven de fonts sindicals, mentre que només en el 2,6 % dels casos la informació procedeix de fonts ciutadanes o de persones expertes (gràfic 1).

Els resultats corroboren que les fonts polítiques han colonitzat altres espais temàtics que, en teoria, no els corresponen, ja que les notícies de contingut municipal emeses en l'informatiu suposen només el 20 % del volum total. Si existira una relació equilibrada, la procedència de la majoria de les fonts d'origen polític hauria d'aparèixer d'acord amb aquest percentatge. No obstant això, aquestes fonts doblen aquesta proporció i envaeixen territoris temàtics annexos, com ara el de les notícies de temàtica cultural, en què el 14,6 % de les fonts utilitzades tenen també un origen polític. Aquest percentatge és dos punts superior a l'obtingut per les fonts procedents de persones rellevants o experts que, *a priori*, podrien parèixer més adequades per a documentar aquest tipus d'informacions. En l'àrea temàtica de societat, el 13,5 % de les notícies també tenen com a origen una font política,

Gràfic 1. Procedència de les fonts a *Tele nit* (en percentatges)

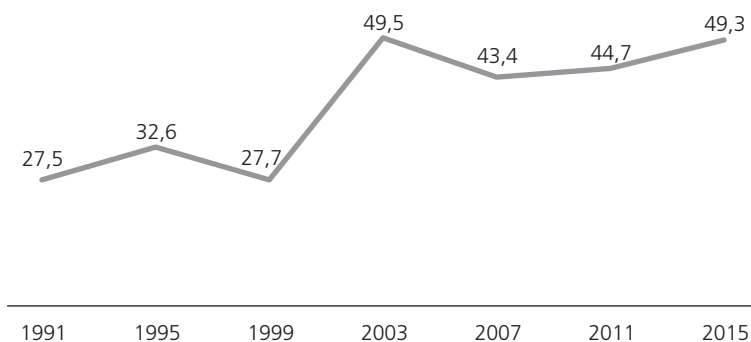
Font: Elaboració pròpia.

especialment les relatives a les subcategories de medi ambient i d'educació. En economia, el 13 % de les informacions procedeix igualment de fonts polítiques, amb una incidència especial en les notícies relatives a l'aeroport, on el percentatge es dispara fins al 40 %. No obstant això, en els temes referits a ajuntament o política no es produeix cap comportament anòmal quant a la procedència de les fonts, ja que en la informació municipal el percentatge d'aquest tipus de font és del 98 % i en la referida a temes polítics voreja el 78 %.

Aquesta conducta invasiva de les institucions polítiques en el paper de font informativa per excel·lència no és nova, tot i que s'està enfortint amb el pas del temps i sembla que ha arribat per a quedar-se. Però aquesta primacia de les fonts d'origen polític ha sigut una constant durant els diferents períodes analitzats? La resposta és que sí, encara que hi ha diferències importants entre els primers anys i els últims, com pot observar-se en el gràfic 2.

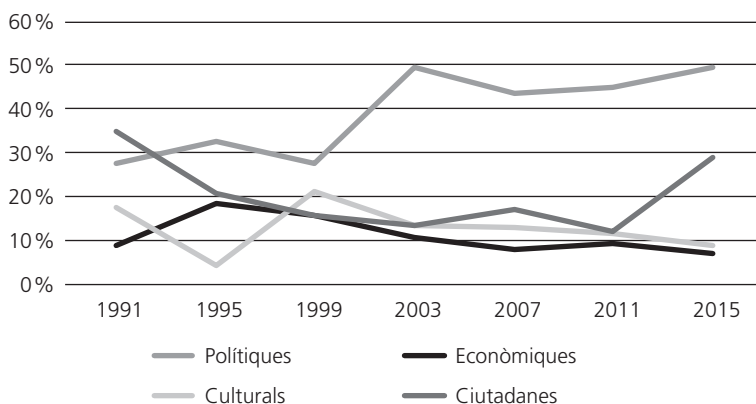
En els informatius del 1991, el percentatge de fonts polítiques es va situar en el 27,5 %, el més baix de tota la sèrie històrica analitzada. Durant el 1995 i el 1999, gairebé no hi va haver variacions, amb un 32 % i un 27,7 %, respectivament. No obstant això, el recurs a les fonts polítiques es va elevar d'una manera espectacular l'any 2003 (es va fregar quasi el 50 %, és a dir, que una de cada dos notícies tenia com a origen eixe tipus de fonts). Un percentatge que gairebé no ha baixat des d'aleshores i que s'ha tornat a igualar el 2015. L'extensió dels gabinets de premsa institucionals, unida a les retallades de plantilla patides a Tele Elx, ha actuat com una «tempesta perfecta» que ha consolidat aquesta situació anòmala que repercuteix negativament en els índexs de qualitat informativa i rebaixa les quotes de representació ciutadana en un canal que s'havia caracteritzat, en els seus inicis, per l'oferta d'altres dosis d'informació de proximitat.

No obstant això, com es pot observar en el gràfic 3, les fonts més pròximes a la ciutadania que cultivava Tele Elx l'any 1991 han començat a remuntar en l'últim

Gràfic 2. Evolució de les fonts d'origen polític en les notícies de *Tele nit* (en percentatges)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic 3. Evolució cronològica dels tipus de fonts de *Tele nit*

Font: Elaboració pròpia.

període analitzat, corresponent al 2015. En el gràfic hem agrupat els tipus de fonts en quatre grans àrees perquè l'atomització en el registre de la seua procedència no entorpesca una perspectiva més global en l'anàlisi dels resultats obtinguts. Les fonts esportives no s'hi han tingut en compte, ja que en la majoria dels anys analitzats la informació esportiva disposa de programes propis i no s'inclouen en el *Tele nit*. La resta de les categories, com ara judicials o policials, s'han eliminat per la seua escassa representativitat i pel caràcter voluble dependent de l'actualitat. Les àrees, que apareixien representades en categories desagregades en el gràfic 1, són les següents:

1. Fonts polítiques.
2. Fonts econòmiques (agrupa les empresarials i les sindicals).
3. Fonts culturals (agrupa les institucions culturals/educatives i les universitàries).
4. Fonts ciutadanes (agrupa col·lectius ciutadans, persones rellevants/expertes i la ciutadania que només es representa a si mateixa).

En el primer any analitzat (1991) observem que les notícies de *Tele nit* tenien en el 34,7 % dels casos els col·lectius de ciutadans com a font principal, seguida de les fonts polítiques (27,5 %), les culturals (17,4 %) i, en últim lloc, les fonts procedents del sector de l'economia (8,7 %). Eixe any es correspon amb una etapa expansiva d'aquest canal local, que gaudia d'una plantilla de professionals extensa, de poca competència televisiva i d'una relació molt fluida amb l'audiència a través d'una graella de programació pròpia amb continguts molt pròxims a la ciutadania i amb el sector de la comunicació institucional en una fase incipient. En les mostres quadriennals següents, les fonts ciutadanes que atorgaven a *Tele Elx* el seu senyal d'identitat com a referent audiovisual de la ciutat van anar perdent pes gradualment fins a situar-se en mínims històrics l'any 2011, amb un insignificant 12 %.

Anys	Fonts			
	Polítiques	Econòmiques	Culturals	Ciutadanes
1991	27,50 %	8,70 %	17,40 %	34,70 %
1995	32,60 %	18,50 %	4,40 %	20,50 %
1999	27,70 %	15,70 %	21,30 %	15,80 %
2003	49,50 %	10,50 %	13,60 %	13,60 %
2007	43,40 %	8 %	13 %	17 %
2011	44,70 %	9,20 %	11,60 %	11,90 %
2015	49,30 %	7,20 %	8,70 %	29 %

Taula 2. Tipus de fonts a *Tele nit* agrupades per àrees

Font: Elaboració pròpia.

Per a contextualitzar aquest daltabaix de la presència de fonts ciutadanes en l'informatiu, creiem necessari deixar constància que en aquest període *Tele Elx* era un televisió il·legal, amb una ordre de tancament i abandonada pels anunciants, públics i privats, que no s'atreuen a invertir-hi a causa de la inseguretat jurídica per la qual passava el canal. Una crisi arrossegada des de feia anys que havia minvat la plantilla fins a deixar-la en tot just una desena de treballadors, amb horaris i sous exigus. En aquesta situació d'«economia de guerra», les fonts polítiques i institucionals constitueixen una fórmula fàcil i barata a la qual cal acudir quan no es disposa de prou recursos humans. Cal eixir a buscar les fonts ciutadanes, mentre que les fonts polítiques sempre estan disponibles (taula 2).

És a partir de la mostra selectiva realitzada el 2015 quan les fonts procedents d'associacions ciutadanes i de persones rellevants o anònimes comencen a remuntar espectacularment, ja que recuperen bona part del protagonisme perdut. Així doncs, aquestes fonts, que representaven tot just el 12 % en els noticiaris del 2011, es van situar el 2015 en el 29 %. No obstant això, aquest creixement no suposa una reducció de l'ús de les fonts polítiques que segueixen apareixent, amb el 49,3 %, com a principal origen de les notícies de *Tele nit*.

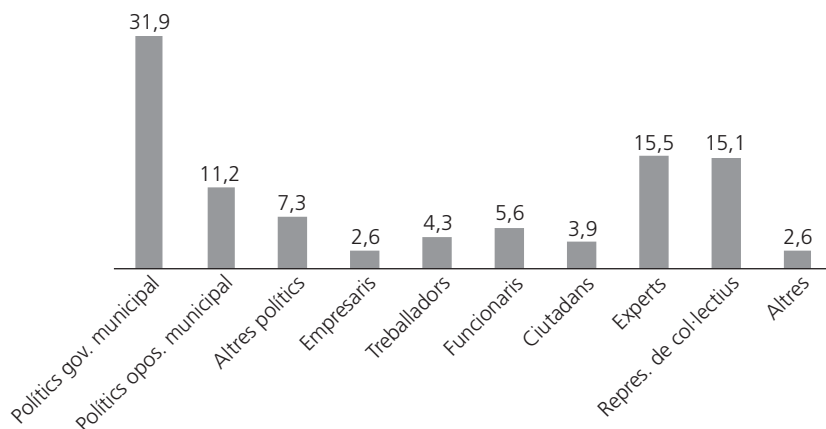
6. Protagonistes de les notícies de *Tele nit*

Els indicadors que servixen a aquesta investigació per a mostrar qui són els protagonistes de *Tele nit* estan relacionats amb la variable «tipus de fonts» que hem presentat en l'epígraf anterior, però l'anàlisi que presentem a continuació s'ha elaborat exclusivament sobre la mostra de notícies que inclouen el que s'anomenen *totals* o talls de veu. En l'anàlisi dels tipus de fonts s'abasta un espectre més ampli, ja que es registra la principal font subministradora d'informació, independentment

que la peça incloga o no les declaracions d'aquesta font en pantalla. Per tant, per a l'anàlisi següent s'han eliminat totes les notícies o cues que no incorporen testimonis. *Tele nit* inclou totals en el 40,6 % de les peces informatives, de manera que la base de dades sobre la qual s'ha treballat en aquest apartat és de 244 notícies. D'aquestes notícies, el 65 % (158 peces) inclouen un únic total; el 25 % (61 notícies), dos totals; el 6,1 % (15 informacions), tres totals; el 2,8 % (7 peces), quatre declaracions, i l'1,2 % (3 peces), més de cinc.

Els resultats obtinguts després d'analitzar les intervencions de les fonts en les notícies evidencien, una vegada més, la supremacia del món polític en el discurs de *Tele nit*. La meitat dels totals comptabilitzats en els seus noticiaris, el 50,4 %, corresponen a persones que exerceixen una activitat política. Aquest és el producte de la suma dels percentatges referits a polítics del govern municipal, que, amb el 31,9 %, són els que més apareixen, seguits dels polítics de l'oposició, amb l'11,2 %, i dels altres polítics, que arriben al 7,3 % en el còmput de totals. Recordem que les fonts de procedència política, amb el 39 %, ja tripliquen les procedents de fonts associatives, que hi ocupen el segon lloc, amb el 12,3 %. Per tant, aquesta preeminència de les fonts polítiques es percep de forma encara més clara quan es visibilitzen a través de les seues intervencions en el cos de les notícies (gràfic 4).

L'altre grup social amb més presència a *Tele nit* és el referit a experts o persones rellevants, que suposa el 15,5 % de les declaracions comptabilitzades. Els segueixen de molt a prop, amb el 15,1 %, els representants de col·lectius i associacions ciutadanes, els funcionaris (5,6 %) i els treballadors (4,3 %). Les veus ciutadanes, recollides fonamentalment a través de la fórmula del *vox populi* i que no apareixen identificades, suposen el 3,9 % i l'empresariat, un irrellevant 2,6 %.

Gràfic 4. Protagonistes dels totals de *Tele nit* (en percentatges)

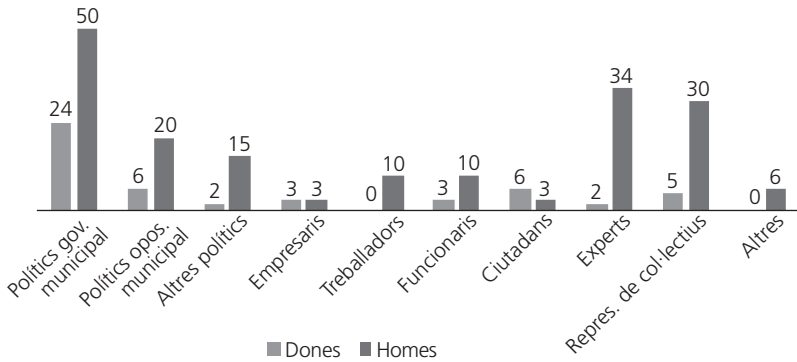
Font: Elaboració pròpia.

D'altra banda, els protagonistes de la informació de *Tele nit* són majoritàriament homes. Quasi huit de cada deu declaracions recollides en les notícies (78 %) pertanyen a homes, mentre que només el 22 % corresponen a opinions o informacions emeses per dones. En creuar les variables referides al sexe del declarant i a la procedència del protagonista, advertim que les opinions femenines es concentren, en el 62,7 % dels casos, en les categories corresponents als diferents col·lectius polítics (del govern municipal, de l'oposició municipal i d'altres polítics). No obstant això, si focalitzem encara més les dades resultants, observem que en la subcategoria «polítics del govern municipal» és on més abunden els testimonis femenins. La proporció és del 67,5 % de polítics homes davant el 32,5 % de polítiques dones. En el cas dels representants de l'oposició municipal, la diferència entre homes i dones és del 77 % i el 23 %, respectivament.

Pel que fa a la resta de subcategories analitzades, encara que són poc rellevants des del punt de vista quantitatiu, revelen una relació significativa per qüestions de sexe. Si un espectador haguera de deduir l'estructura laboral d'Elx mirant les notícies de *Tele nit*, no tindria més remei que assumir que no hi ha dones treballadores en aquesta ciutat. Certament, no són molts els testimonis comptabilitzats del col·lectiu de treballadors, només deu, però cap de les persones que donen les seues opinions són dones. El mateix passa entre el funcionariat, un sector especialment feminitzat, en el qual, però, les declaracions de dones representen el 23 % del total de la seua categoria.

En els grups socials compostos per «experts o persones rellevants» i «representants de col·lectius», les dones també són pràcticament invisibles. En el primer cas s'han comptabilitzat trenta-sis declaracions, però només dos, equivalents al 5,5 %, corresponen a dones. En el segon, dels trenta-cinc totals registrats, cinc són de dones, la qual cosa suposa una diferència percentual del 14,3 % davant del 85,7 %. Pel que fa a l'empresariat, homes i dones es reparteixen equitativament el protagonisme dels talls de veu. Per trobar un col·lectiu en què la presència femenina supere la masculina hem de fixar-nos en el col·lectiu de «ciutadans», en què les declaracions efectuades per dones arriben al 66,6 %. És l'única categoria que registra més talls de veu de dones que d'homes. Aquestes intervencions femenines solen copar les notícies de poca rellevància informativa en què es pren l'opinió del carrer.

Finalment, si comptabilitzem la durada dels totals en les notícies de *Tele nit*, observem que les dones no només estan infrarepresentades pel que fa al nombre de declaracions, sinó que aquestes intervencions també són molt més curtes que les dels homes. Així, dels 11.838 segons que suposen la suma de tots els totals, només 1.926 segons corresponen a dones, és a dir, el 16,3 %, un percentatge sensiblement inferior als resultats obtinguts quan es registra el sexe del protagonista, que se situa en el 22 %. És a dir, que els testimonis femenins de *Tele nit*, a més d'haver-n'hi pocs, són molt curts (gràfic 5).

Gràfic 5. Relació entre els totals i el sexe dels protagonistes

Font: Elaboració pròpia.

7. Conclusions

En assumir la validesa del model informatiu de Tele Elx com a paradigma de les televisions locals a Espanya, comprovem que la tendència en l'ús de les fonts en els canals de proximitat reproduceix, a menor escala, el patró observat en altres televisions d'àmbit estatal. Contràriament al que s'espera d'un mitjà, la raó del qual rau a oferir a l'audiència una informació propera en què la ciutadania dispose d'un canal d'expressió que reafirme la seua identitat comunitària, es detecta un clar predomini de les fonts polítiques i institucionals en els seus discursos informatius. En els resultats obtinguts s'aprecia un augment progressiu i imparabile en l'ús de fonts oficials, que en l'actualitat representen quasi el 50 % de la totalitat de les fonts emprades, mentre que aquelles que tenen origen en col·lectius ciutadans comencen a remuntar després d'un llarg període de caiguda en picat. Es tracta d'una actitud perillosa, si es té en compte que la subsistència de les televisions locals requereix d'una aposta ferma i diferenciada en el tractament dels continguts, de les fonts i dels protagonistes, si no volen ser absorbides per les grans cadenes televisives i la multiplicitat d'ofertes que presenta Internet.

En el cas de Tele Elx, voler no ha estat sempre poder. Les conjuntures polítiques i econòmiques adverses han desviat el seu focus d'atenció de les fonts ciutadanes a les polítiques com a últim recurs per a la supervivència. A ningú no se li escapa que les fonts institucionals no són innocents; es mouen per interessos espuris que busquen una rendibilitat a curt termini. Si no aconseguen els seus objectius reflectits en les escaletes dels noticiaris, disposen d'eines eficaces per a castigar amb l'ostracisme aquells mitjans que no es mostren complaents. D'altra banda, es detecta que la irrupció de la crisi en el sector audiovisual ha actuat com un catalitzador que ha empobrit la diversitat de fonts informatives. Moltes redaccions han estat reduïdes o desmantellades amb el consegüent esquerdament de la pràctica del

periodisme de carrer, l'aliat més ferm de la proximitat informativa, que s'alimenta de fonts pròpies i properes a la seua audiència.

En aquest brou de cultiu, els gabinets de comunicació d'institucions i partits polítics han escalat esglaons en un intent de manipulació mediàtica fins a esdevenir fonts subministradores d'un flux continu d'informació. Amb l'argument de facilitar la tasca informativa desborden les agendes dels mitjans amb innumbrables convocatòries de premsa i actes públics, i a les televisions les proveeixen d'imatges i declaracions «empaquetades» dels seus líders, que esdevenen protagonistes de la majoria de les notícies, especialment en l'àmbit local. Per als periodistes que han de cobrir aquesta allau d'informació i per a les empreses en què escassegen els recursos humans, aquesta política comunicativa els simplifica la feina. No obstant això, aquesta informació a granel, que homogeneïtza els continguts, clona els protagonistes de les notícies i converteix els ciutadans en actors secundaris dins dels informatius locals, suposa una condemna a mort, no només per a un periodisme independent i de qualitat, sinó també per a la consolidació d'un model audiovisual de proximitat que es reconcilie amb la seua audiència. 🗨️

Nota

1 Adreça de correspondència: Isabel M. González. Ac. de la Universidad, s/n. E-03202 Elx, EU.

Bibliografia

- ANCHEL CUBELLS, J. M. (2002). *Canal 9: historia de una programación (1989-1995)* [en línia]. Tesi doctoral. Universidad Complutense de Madrid. <<http://biblioteca.ucm.es/tesis/inf/ucm-t26349.pdf>> [Consulta: 12 abril 2017].
- ARANA, E. (1999). «Telediaris y homogeneización informativa en televisión. La dictadura del formato televisivo». *Mediatika* [en línia], núm. 7, p. 71-78. <<http://www.euskomedia.org/PDFAnit/mediatika/07/07071078.pdf>> [Consulta: 12 abril 2017].
- BADILLO, A. (2010). «Competència, crisi, digitalització i la reordenació de la televisió de proximitat a Espanya». *Quaderns del CAC* [en línia], vol. XIII, núm. 2, p. 23-32. <<http://www.cac.cat/web/recerca/quaderns/hemeroteca/detall.jsp?NDg%3D&MQ%3D%3D&Jyc%3D&MzY%3D>> [Consulta: 19 març 2017].
- CASTAÑARES BURCIO, W. (2015). «La transformación de las prácticas y rutinas profesionales en el periodismo contemporáneo: estudio de caso». *Perspectivas de la Comunicación* [en línia], vol. 8, núm. 1, p. 115-130. <<http://publicacionescienciasociales.ufro.cl/index.php/perspectivas/article/viewFile/499/484>> [Consulta: 1 abril 2017].
- CAVADAS GORMAZ, M. J. (2015). «Aquí hablo yo. Las instituciones monopolizan la agenda informativa». A: RODRÍGUEZ, J. M. (ed.). *Repensar los valores clásicos del periodismo. El desafío de una profesión enredada* [en línia]. Actes del XXI Congreso Internacional de la Sociedad Española de Periodística (Saragossa, 19-20 juny 2015). Universidad San Jorge, p. 94-116. <<http://www.periodistica.es/sep2016r/images/pdf/Actas%20XXI%20Congreso%20SEP%202015.pdf>> [Consulta: 9 març 2018].
- DÍAZ NOSTY, B. (2013). *La prensa en el nuevo ecosistema informativo. ¡Que paren las rotativas! La transición al medio continuo*. Barcelona: Ariel; Madrid: Fundación Telefónica.
- FLORES VIVAR, J. M. (2015). «Periodismo hiperlocal, sinergia de dos entornos». *Cuadernos de Periodistas* [en línia]: *Revista de la Asociación de la Prensa de Madrid*, núm. 29, p. 38-54. <<http://www.cuadernosdeperiodistas.com/periodismo-hiperlocal-sinergia-de-dos-entornos/>> [Consulta: 19 març 2017].
- GONZÁLEZ MESA, I. M. (2013). «El reportaje en la televisión local, ¿un género en vías de extinción?». A: GARCÍA-AVILÉS, J. A.; CAMPO, E. del; ARIAS, F. (ed.). *El reportaje televisivo: Hibridación y auge de un género*. Murcia: Diego Marín, p. 171-178.
- (2016). *La información de proximidad en las televisiones de ámbito local: el caso de Tele Elx*. Tesi doctoral. Universitat Miguel Hernández d'Elx.
- GUIMERA, A. (2016). «La reformulación del modelo de televisión de proximidad en el contexto de la crisis económica en Cataluña (2008-2014)». *Observatorio (OBS*) Journal* [en línia], vol. 10, núm. 2, p. 129-149. <<http://dx.doi.org/10.7458/obs1022016948>> [Consulta: 20 març 2017].
- IGLESIAS, Z. (2006). *La información en la televisión local: Las emisoras de Castilla y León*. Madrid: Fragua.
- LÓPEZ GARCÍA, X.; MACIÀ MERCADÉ, J. (2007). *Periodismo de proximidad*. Madrid: Síntesis.
- LÓPEZ GARCÍA, X.; SOENGAS PÉREZ, X.; RODRÍGUEZ VÁZQUEZ, A. (2016). «La televisión de proximidad como eje de la oferta audiovisual cercana. El papel de TVG en Galicia». *adComunica* [en línia]: *Revista Científica de Estrategias, Tendencias e Innovación en Comunicación*, núm. 11, p. 61-73. Castelló: Asociación para el Desarrollo de la Comunicación adComunica-Universitat Jaume I. <<http://dx.doi.org/10.6035/2174-0992.2016.11.5>> [Consulta: 20 març 2017].
- MARTÍNEZ GALLEGU, F. A. (2013). «Medios de comunicación y escándalos de corrupción en España: ¿denunciantes, magnificadores, cómplices?». *Obets* [en línia], vol. 8, núm. 1. <<http://rua.ua.es/dspace/handle/10045/29235>> [Consulta: 20 març 2017].
- MARTÍNEZ HERMIDA, M. (2002). *Televisión locales en Europa: Proximidad, programación y políticas de comunicación*. Santiago de Compostela: Unidigital.
- MARTÍNEZ NICOLÁS, M.; TUCHO, F.; GARCÍA DE MADARIAGA, J. M. (2005). «Democracia digital: nuevos medios y participación ciudadana. Experiencias en la red de la población inmigrante en España». *Portularia* [en línia], vol. v, núm. 2,

FONTS I PROTAGONISTES DE LA INFORMACIÓ EN LA TELEVISIÓ DE PROXIMITAT

- p. 21-34. <<http://rabida.uhu.es/dspace/bitstream/handle/10272/503/b1518655.pdf?sequence=1>> [Consulta: 3 abril 2017].
- MARZAL, J.; CASERO, A. (2008). «La investigación sobre la televisión local en España: nuevas agendas ante el reto de la digitalización». *Zer* [en línia]: *Revista de Estudios de Comunicación*, núm. 25, p. 83-106. <<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2885962>> [Consulta: 3 abril 2017].
- MONCLÚS, B. (2011). «La influencia del contexto político en la configuración de las agendas mediáticas y los encuadres noticiosos en la información política emitida en los noticiarios televisivos españoles» [en línia]. A: *Actas del III Congreso Internacional Latina de Comunicación Social* (deseembre 2011). Tenerife: Universidad de La Laguna. <http://www.revistalatinacs.org/11SLCS/actas_2011_IIIILCS/148_Monclus.pdf> [Consulta: 4 abril 2017].
- MONEDERO MORALES, C. (2005). «La televisión local pública: plataforma para contenidos de servicio al ciudadano». *Revista Comunicar* [en línia], núm. 25. <<http://www.revistacomunicar.com/verpdf.php?numero=25&articulo=25-2005-099>> [Consulta: 4 abril 2017].
- (2012). «La televisión local pública como víctima de una desacertada evolución digital» [en línia]. A: *Actas del IV Congreso Internacional Latina de Comunicación Social* (deseembre 2012). Tenerife: Universidad de La Laguna. <http://www.revistalatinacs.org/12SLCS/2012_actas/110_Monedero.pdf> [Consulta: 4 abril 2017].
- ORTEGA MOHEDANO, F. (2009). «La televisión de proximidad en España. Procesos concesionales, análisis de la población y PIB». *Revista Latina de Comunicación Social* [en línia], núm. 64. <http://www.revistalatinacs.org/09/art/48_847_ULEPICC_10/41Ortega.html> [Consulta: 20 març 2017].
- ORTEGA, F.; HUMANES, M. L. (2000). *Algo más que periodistas: Sociología de una profesión*. Barcelona: Ariel.
- PÉREZ CUIEL, C.; GUTIÉRREZ RUBIO, D.; SÁNCHEZ GONZÁLEZ, T.; ZURBANO BERENGUER, B. (2015). «El uso de fuentes periodísticas en las secciones de Política, Economía y Cultura en el Periodismo de Proximidad Español». *Estudios sobre el Mensaje Periodístico* [en línia], vol. 21, núm. especial noviembre, p. 101-117. <http://dx.doi.org/10.5209/rev_ESMP.2015.v21.50661> [Consulta: 20 març 2017].
- RODRÍGUEZ VÁZQUEZ, A. (2001). *Os informativos diarios nas televisións locais de Galicia. A información televisiva no espacio local*. Tesis doctoral. Universidad de Santiago de Compostela.
- RUANO LÓPEZ, S. (2005). *Contenidos culturales en las televisiones generalistas. Análisis de los formatos televisivos de las cadenas públicas y privadas de ámbito nacional y autonómico* [en línia]. Tesis doctoral. Universidad de Extremadura. <<https://dialnet.unirioja.es/servlet/tesis?codigo=21759>> [Consulta: 23 març 2017].